

Varga Zs. András:

Totális joguralom?

A totális állam rossz. A jogállam jó. Kevésbé valószínű, hogy ezt a két rövid kijelentést komolyan vitatná bárki is, függetlenül attól, hogy hivatásszerűen foglalkozik-e közjoggal, társadalom- vagy történettudománnyal, avagy mindennapi tapasztalatai vezérlik. A totális állam elnyomja polgárait (alattvalóit), maga alá gyűri minden társadalmi szerveződést, míg a jogállam védi polgárai szabadságát és jelentős autonómiát biztosít elképzeléseik megvalósításához – folytatható és részletezhető a megkezdett ellentétpár. Totális állam vagy jogállam: tűz vagy víz, hideg vagy meleg, sötétség vagy világosság, alávetettség vagy szabadság – egymás ellentétei.

A joguralom, vagy a jellemző hazai szóhasználat szerint a jogállam totális jelzője magyarázatot igényel. A magyarázathoz a totális állam és a jogállam diszjunktív szimmetriájának belátása szükséges: elvileg lehetséges és a tapasztalat is azt mutatja, hogy nemcsak a totális államban van jelen formálisan a (szabadság-biztosíték jellegétől megfosztott) jog, hanem a jogállamiság elvi deklarációja, a jogállami elvekre hivatkozás sem biztosítja önmagában a hatalom tényleges korlátozottságát, a jogalanyok szabadságát, a jog tartalmi elsődlegességét. Más szóval: a jogállamiságnak is lehetséges olyan felfogása (kialakítható olyan hatalomgyakorlás a jogállamiság nevében), amelyben a jogalanyok egyre kevesebb szabadsággal rendelkeznek, és az elvileg a jogaikat, szabadságukat védeni hivatott jog végső soron teljes kiszolgáltatottságukat okozza. Vagyis a jogállam elkezdhet zsarnoki, szélsőséges esetben totális jegyeket hordozni.

A kérdés mármint az, hogy a totális jegyeket hordozó jogállam pusztán elvont elméleti lehetőség-e, avagy a totális jelleg valóságos, esetleg napjaink jogállam-felfogására jellemző vonás?